

האולימפיאדה הארצית השנייה בלשון עברית לנוער של החוג ללשון העברית ושל המתמטיקאי הצעיר

תשפ"ג

שלב א': שאלות ופתרונות

כיתות ז'–ט'

האולימפיאדה מתקיימת בחסות חברת פיינל וחברת צ'ק פוינט
ובחסות מרכז קורת.

Check Point®
SOFTWARE TECHNOLOGIES LTD

שאלון שלב א' לכיתות ז'–ט'

1. מה המשפט ההגיוני ביותר?

- א. הרופא האזין במסכת לפעימות הלב של הרך הנולד והחליט להכניס אותו למדגרה.
- ב. הרופא האזין בהסכת לפעימות הלב של הרך הנולד והחליט להכניס אותו לחממית.
- ג. הרופא האזין במסכת לפעימות הלב של הרך הנולד והחליט להכניס אותו לחממית.
- ד. הרופא האזין בהסכת לפעימות הלב של הרך הנולד והחליט להכניס אותו למדגרה.

הסבר: מסכת הוא החלופה העברית לסטתוסקופ, וחממית היא החלופה העברית לאינקובטור שאליו מכניסים תינוקות שנולדו לפני זמנם. מדגרה, לעומת זאת, היא אינקובטור המיועד לחימום ביצי עופות או דבורים עד בקיעת האפרוחים או המלכות.

2. איזה משפט מבטא את משמעות הביטוי **אִתְרַע מְזֵלוּ**?

- א. אביב ניחש נכונה את כל המספרים בלוטו וזכה בפרס הראשון.
- ב. אביב שיחק בתיאטרון במשך שנים, וכעת החליט להתחיל לשחק בסרטי קולנוע.
- ג. אביב עבר להתגורר בארצות הברית בעקבות הזדמנות עסקית שנקרתה בדרכו.
- ד. אביב נקע את רגלו יום לפני מרוץ המרתון שתכנן להשתתף בו.
- ה. אביב דרך על קן צרעות ובאורח פלא לא נעקץ.

הסבר: הפירוש המילולי של הביטוי: 'נשבר מזלו' (איתרע בארמית = נשבר), כלומר היה לו מזל רע.

3. מה אי אפשר לעשות בשמועה?

א. להזם

ב. לפרוץ

ג. לסתור

ד. להפריך

ה. להפריח

ו. לאשש

ז. לאשר

הסבר: 'לפרוץ' פירושו לרכוס, להצמיד שני חלקי לבוש בכפתור או בסיכה. מקור הפועל ביוונית (במילה שמשמעה קָרַס, ון).

4. הֶלֶחַם הוא יצירת מילה חדשה באמצעות צירוף של שתי מילים או חלקיהן, למשל: מחזה+זמר = מחזמר.

רק ארבע מחמש המילים שלפניכם יוצרות הלחם עם מילה משותפת שאיננה ברשימה. איזו מילה ברשימה איננה יוצרת הלחם עם המילה המשותפת?

א. רמז

ב. קרן

ג. תקליט

ד. מגדל

ה. זרק

הסבר: שאר המילים יוצרות הלחם עם המילה 'אור': רמזור, תקליטור, מגדלור, זרקור, ואילו הצירוף 'קרן אור' איננו הלחם.

5. לפניכם שש מילים. איזו מילה **יוצאת דופן**?

שימו לב: ההבחנה **אינה** נוגעת למשמעות המילים.

א. שולחנות

ב. אבנים

ג. חבלים

ד. מקורות

ה. תאנים

ו. דבורים

הסבר: רק במילה **חבלים** סיומת הריבוי תואמת את המין הדקדוקי של המילה (לפחות לפי המערכת שהתגבשה בעברית החדשה), ואילו במילים האחרות באה הסיומת **ות** במילה שמינה הדקדוקי זכר או הסיומת **ים** במילה שמינה הדקדוקי נקבה.

6. אברהם שלונסקי (1900–1973) היה מן המשוררים החשובים בשירה העברית החדשה, ועסק גם בתרגום. באחד הספרים שתרגם מרוסית הוא נתקל בשמו של משחק ילדים שמוכר גם בימינו, ותרגם אותו כך: "צלבלים ואפסים".

כיצד מכונה משחק זה כיום?

תשובה: איקס עיגול.

הצירוף שהשתמש בו שלונסקי "צלבלים ואפסים" הוא תרגום מרוסית של המשחק **ааиотт иаи оотт**. הצירוף המתורגם נזכר בספר 'הרכבת הסאניטארית' (1949) מאת ו' פאנובה.

7. איזה משפט יוצא דופן?

א. אין תחתית שהיא לא תגיע.

ב. אלו עליות השערים שרוב המשקיעים אינם שמים לב.

ג. זו תהיה העצרת הראשונה שלא אלך.

ד. **להלן רשימת הספרים שהתלמידים המליצו.**

ה. נותר מקום אחד בסדנת אפייה שלא תצטערו שתבואו.

ו. הפלאפל האגדי של הג'ינג'י: הריח והטעם שתתגעגעו כבר אחרי הביס

הראשון.

הסבר: בכל המשפטים נשמטו מילות יחס. במשפט ד חסרה מילת היחס על (עליה),
ואילו בשאר המשפטים חסרה מילת היחס אל בנטיות השונות.

8. נתון המשפט: ליזי, אבנר, עומר ושי יצאו לחצר.

לפי הנתון במשפט זה, כמה אנשים יצאו לחצר?

א. 3

ב. 4

ג. 2 או 3 או 4

ד. 3 או 4

ה. 2 או 3

הסבר: התשובה תלויה בניתוח התחבירי של המשפט:

אפשרות I: אם רואים בשם 'ליזי' מילת פנייה, נותרים שלושה אנשים שיצאו לחצר
(אבנר, עומר ושי).

אפשרות II: הפנייה יכולה לכלול גם את ליזי וגם את אבנר, ואז רק שני אנשים יצאו
לחצר (עומר ושי).

אפשרות III: אין כלל פנייה במשפט, ולפיכך כל הארבעה יצאו לחצר.

9. מאיה החליטה ליצור פעלים בבניין התפעל ממילים שאולות משפות שונות, על פי

חוקיות מסוימת. הינה כמה מן הפעלים שיצרה מאיה:

אלפקה ← מתלפק

קרואסון ← מתקסן

אבוקדו ← מתבקד

סומבררו ← מסתמב

כמהין ← מתכמן

זעפרן ← מזדפן

חמסין ← מתמסן

לפי החוקיות שיצרה מאיה, מה תהיה הנטייה בבינוני (=הווה) יחיד של המילה 'אלפחורס'?

תשובה: מתלפס.

הסבר: החוקיות של מאיה: השלת עיצורי אהר"ע (וכן שיכולי העיצורים הנוהגים ברגיל בבניין התפעל).

10. בשפת הסתרים של אגודת החדקלסים נוהגים להחליף שורשים בשורשים אחרים

קבועים, אך שומרים על מבנה המילה. מה הם השורשים שהוחלפו?

- צריך לפטול על הקורסים שנבחר לפני שתיצדף שנת הלימודים.
- היא פיטלה את שכר המצדפים בחברה.
- הוא צדף במילות תודה למפקדו על ההתפטלות במצבו.

תשובה:

השורש **פטל** התחלף עם השורש: חש"ב.

השורש **צדף** התחלף עם השורש: פת"ח.

11. תרגום השבעים הוא שמו של תרגום המקרא ליוונית. זמן כתיבתו בין המאה

השלישית למאה השנייה לפני הספירה, והוא התרגום הקדום ביותר של המקרא.

תעתיק שמות פרטיים (של אנשים ומקומות) בתרגום השבעים משמש במחקר תיעוד חשוב להגיית העברית באותה תקופה.

לפניכם שמותיהם של שלושה משבטי ישראל ולצידם התעתיק ליוונית על פי תרגום

השבעים. שימו לב, ביוונית יש אותיות גדולות וקטנות (כמו באנגלית): בראש מילה –

אות גדולה, באמצע מילה או בסופה – אות קטנה.

בנימין Βενιαμιν

נפתלי Νεφθαλι

אשר Ασηρ

א. לפניכם התעתיק ליוונית של שני שבטים נוספים. מה שמות השבטים בעברית?

Εφραιμ **תשובה:** אפרים

Ρουβην **תשובה:** ראובן

ב. בכל עדות ישראל קוראים בתורה את השם 'יששכר' כשהשי"ן הראשונה נהגית בשווא נח: ישְשְׁכָר (כלומר ישְכָר). אף על פי כן בקרב הדוברים רווחת ההגייה כשהשי"ן השנייה בשווא נח: ישְשְׁכָר.

על פי מידע זה, איזה מהתעתיקים שלפניכם תומך בקריאה המקובלת בכל עדות ישראל?

Ισσαχαρ (1)

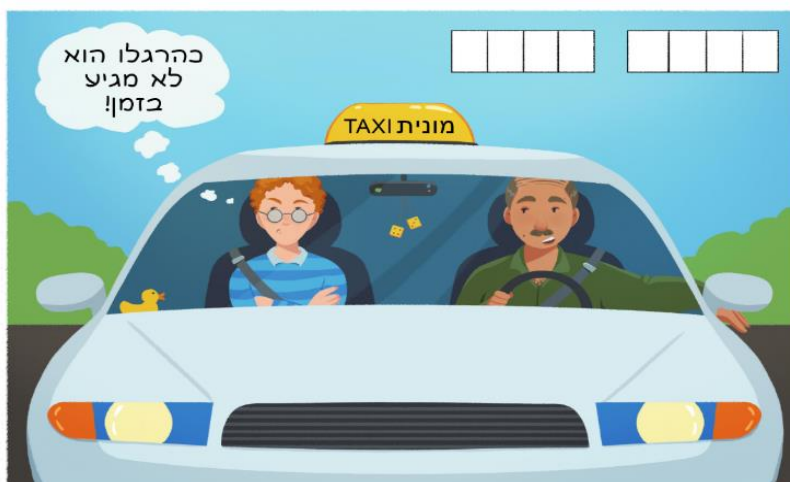
Ισχαρ (2)

Ισσαχαρ (3)

Ισασχαρ (4)

הסבר: התעתיק Ισσαχαρ הוא התעתיק המתועד בתרגום השבעים, ולפיו רואים כי השי"ן הראשונה נהגתה באפס תנועה (שווא נח), שכן אין אחריה תנועה (המיוצגת באות α).

12. איזה כפל לשון מסתתר באיור?
התשובה מורכבת משתי מילים בנות 4 אותיות כל אחת.

תשובה: נוהג לאחר

הסבר: כהרגלו לא מגיע בזמן = נוהג לאחר.

נהג מונית אינו נוהג לעצמו, אלא בשביל אחר = נוהג לאחר.

13. הארמית היא שפה שמית, שפה אחות לשפה העברית. טורזיו הוא ניב ארמי מודרני,

ללא מערכת כתב. זוהי שפתם הדבורה של הקהילה הארמית הנוצרית באזור טור

עבדין שבדרום מזרח טורקיה.

לפניכם נתונים בשפת טורזיו בתעתיק לאותיות לטיניות, ומימין התרגום לעברית:

טורזיו	עברית
i+barto ba+qqeryawote-yo.	הבת בכפרים.
i+qrito rahəqto-yo.	הכפר רחוק.
a+ktowe rahūqe-ne.	הספרים רחוקים.
ba+ktowe	בספרים

barto šaferto	בת יפה
a+bnoṭe bu+bayto-ne.	הבנות בבית.
u+bayto raḥuqo-yo.	הבית רחוק.
a+bnoṭe raḥuqe-ne.	הבנות רחוקות.
u+kṭowo šafiro	הספר היפה

לפניכם משפט: **הספרים היפים בכפר.**

בהסתמך על הנתונים בטבלה, כיצד ייאמר המשפט בשפת טורויו?

1. a+kṭowe šafire b+qriṭo.
2. a+kṭowin a+šafirin bu+qriṭo-ne.
3. a+kṭowe a+šafire bi+qriṭo-ne.
4. a+kṭowe šafire bi+qriṭo-yo.
5. a+kṭowe šafire-ne bu+qriṭo.
- 6. a+kṭowe šafire bi+qriṭo-ne.**
7. a+kṭowe a+šafire ba+qriṭo.
8. a+kṭowe a+šafire bi+qriṭo-yo.

הסבר:

א. מן הנתונים עולה כי יש שלוש תוויות יידוע בשפת טורויו: a, i, u. למשל: u+bayto = הבית; i+barto = הבת, a+kṭowe = הספרים. לפי דוגמות אלו אפשר להסיק כי u היא תווית יידוע לשם בזכר יחיד, i היא תווית יידוע לשם בנקבה יחידה, ו-a היא תווית יידוע לשם ברבים או ברבות.

התרגום של המילה 'הספרים' כבר נתון ($a+ktowe$), ולכן אפשר לפסול את תשובה 2, שבה נכתב $a+ktowin$.

ב. לפי הדוגמות $a+ktowe$ (=הספרים) ו- $ba+ktowe$ (=בספרים) וכן $u+bayto$ (=הבית) ו- $bu+bayto$ (=בבית), אפשר להסיק שבשפת טוריו מילת היחס \bar{q} מקבלת את התנועה של תווית היידוע, בדיוק כמו בעברית. לפי הנתונים, תווית היידוע שמצטרפת למילה 'כפר' היא $i+(i+qrit\bar{o})$, ולכן התרגום של 'בכפר' צריך להיות $bi+qrit\bar{o}$.
לפי זה אפשר לפסול גם את תשובות 1, 5 ו-7.

ג. לפי הדוגמה $u+ktowo \check{s}afiro$ (הספֶר היפה) אפשר להסיק כי בצירוף שם עצם ושם תואר, תווית היידוע מצטרפת לשם העצם בלבד, בשונה מן העברית. גם במשפט שבשאלה יש צירוף שם עצם ושם תואר – 'הספרים היפים', ומכאן שלא צריכה להופיע תווית יידוע לפני שם התואר 'היפים' ($\check{s}afire$). לפי מידע זה אפשר לפסול את תשובות 3 ו-8.

ד. מן הנתונים עולה כי במשפטים (ולא בצירופים) יש רכיב דקדוקי שבא אחרי הנשוא: yo – ליחיד, ne – לרבים. רכיב זה (אוגד) מורה על הזיקה בין הנושא לנשוא והוא הכרחי ליצירת משפט שמני. מן המשפטים הנתונים יש רק שני משפטים שבהם יש הבדל במספר (יחיד/רבים) בין הנושא והנשוא, ועל פיהם אפשר להסיק כי הרכיב הדקדוקי מותאם למספר של הנושא במשפט, ולא של הנשוא:

הבת בכפרים = $ba+qq\bar{e}ryawot\bar{e}-yo$ $i+bart\bar{o}$
הבנות בבית = $bu+bayto-ne$ $a+bnot\bar{e}$

במשפט שבשאלה הנושא התחבירי הוא 'הספרים', כלומר שם ברבים, ולכן הרכיב הדקדוקי המתאים בסוף המשפט צריך להיות ne (משפט 6) ולא yo (משפט 4).

התשובה האפשרית היחידה היא משפט 6.